

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STV003
VT07
Handledare: Jan Teorell

Transition till demokrati

Strukturella faktorerers påverkan i de begränsade
flerpartisystemen Kenya och Tanzania

Erik Cederberg & Arni Steingrímsson

Abstract

This paper deals with institutional and structural factors' influence on democratic transition in limited multiparty regimes in Sub-Saharan Africa. Comparing the cases Kenya and Tanzania, of which the former has made a transition to democracy and the latter has not, this paper reaches the conclusion that political traditions, the coalescing of the opposition, and the elites ability to learn from the electoral process is essential for a transition to democracy. In the specific cases, the harshness of the Moi regime and the Tanzanian vision of national unity may possibly carry some explanatory power, alongside the pressure from international actors.

These results have been reached through the application of a comparative case study, where democratic transition constitutes the dependent variable. It should be noted that a harsh definition of the term transition has been applied, according to which the incumbents actual loss of an election is a necessary indicator for transition. However, the Freedom House and Polity scores have been brought up as complement of this definition. This paper is based on several scholars' theories of transition and democratization. These theories have been applied on the cases, and constituted the comparison.

Keywords: transition, limited multiparty regimes, Tanzania, Kenya, democratization

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning	2
1.2	Begreppsliga diskussioner	2
1.2.1	Demokratisk transition.....	2
1.2.2	Demokratisk konsolidering.....	3
1.2.3	Strukturella och institutionella faktorer	3
1.3	Teori	4
1.3.1	Olika typer av auktoritära system	4
1.3.2	Varför begränsade flerpartisystem lyckas bättre	5
1.3.3	Vikten av val.....	7
1.3.4	Teoretiska överväganden	8
1.4	Metod	8
1.4.1	”Mest lika design”	9
1.4.2	Val av fall	9
2	Fallet Kenya	11
2.1	Politisk utveckling.....	11
2.1.1	1960-1990	12
2.1.2	1990-2002	13
2.1.3	2002-2007	14
2.2	Transition.....	16
2.2.1	Kenya som begränsat flerpartisystem	16
2.2.2	Oppositionens roll	17
2.2.3	Politiska traditioner	17
2.2.4	Slutsatser angående den Kenyanska transitionen.....	18
3	Fallet Tanzania	20
3.1	Politisk utveckling.....	20
3.1.1	1961-1992	20
3.1.2	1992-2007	22
3.2	Utebliven transition	26
4	Slutdiskussion	27
4.1	Jämförande analys mellan Kenya och Tanzania	27
4.2	Avgörande faktorer för transition i begränsade flerpartisystem.....	29
5	Referenser	30

1 Inledning

Ett lands övergång, transition, till demokrati är en händelse vars betydelse inte låter sig förnekas.¹ När en auktoritär regim omkullkastas är det dock på inget sätt säkert att demokratiseringen tar vid; vanligare är att en ny auktoritär regim tar över (Hadenius och Teorell 2007: 152). Att utreda hur, när och varför en regim låter sig demokratiseras tycks med detta i åtanke vara en högst meningsfull sysselsättning. Även om demokrati inte nödvändigtvis är en garant för en positiv socio-ekonomisk utveckling,² ger det människor en möjlighet att påverka sin situation och sina levnadsförhållanden. Vissa problem är förknippade med att argumentera för att demokrati är något i sig eftersträvansvärt, men likväl råder det ett brett samförstånd om att så är fallet. Robert A. Dahl skriver att demokrati är önskvärt bland annat då det motverkar diktatur, garanterar grundläggande rättigheter och friheter, innebär politisk jämlikhet och genererar fred och välstånd (Dahl 1998: 45).

Afrika söder om Sahara lider, jämfört med exempelvis Europa, av vad man kan kalla för ett demokratiunderskott. Om man konsulterar Freedom House ser man att enbart elva länder i regionen etiketteras som fria, varav tre är små ö-stater med mycket liten befolkning (Freedom House Map of Freedom 2006). Beroende på vilka krav man ställer på en demokrati är det emellertid möjligt att man kommer fram till ett högre antal demokratier än elva. Exempelvis antar Dahl följande kriterier för demokrati: alla vuxna ska garanteras effektivt deltagande, jämlik rösträtt, upplyst förståelse, kontroll över agendan, och inkludering (Dahl 1998: 37-38). Samuel P. Huntington menar däremot att det räcker att de mäktigaste beslutsfattarna väljs i fria, rättvisa och återkommande val (Huntington 1991: 7).

Oavsett vilken definition man anammar, infinner sig frågor kring hur det kommer sig att vissa afrikanska länder demokratiseras och andra inte. Därför kommer denna uppsats att undersöka själva transitions-mekanismen, och titta på vilka strukturella faktorer som krävs för en övergång till demokrati.

---

¹ Uppsatsförfattarna vill tacka professor Joel D. Barkan vid University of Iowa och docent Jan Teorell vid Lunds universitet för stöd och inspiration. Vad gäller arbetet med uppsatsen har Erik Cederberg haft huvudansvaret för avsnitten "Teori" och "Fallet Kenya", medan Arni Steingrimsson har haft huvudansvaret för avsnitten "Metod" och "Fallet Tanzania". Övrigt har författats tillsammans.

² Fallet Senegal är ett exempel på att demokrati inte nödvändigtvis låter sig förknippas med välstånd. Landet rankas som fritt av Freedom House (Freedom House Map of Freedom 2006: Senegal) och landar på 7.2 enligt Vanhanens demokrati-index, men har en årlig tillväxt på -0.2 (Johansson 2007). Moderniseringsteorin, som hävdar att ekonomisk utveckling leder till demokrati (Grugel 2002: 47), får problem när den ställs inför ett sådant fall. Samma sak gäller de som vänder på kausaliteten och antar att demokrati leder till ekonomiskt välstånd (exempelvis Dahl 1998: 58).

I detta inledande avsnitt kommer syfte och frågeställning preciseras. Därpå kommer olika viktiga begrepp att diskuteras, för att ge en bättre förståelse för uppsatsens innehåll. När det är gjort följer en presentation av de teorier som är av relevans, och så slutligen ett metodavsnitt där undersökningens tillvägagångssätt diskuteras.

1.1 Syfte och frågeställning

Intentionen med denna uppsats är att bringa klarhet i vilka strukturella faktorer som påverkar transitionen till demokrati i Afrika söder om Sahara (exempelvis Bratton och van de Walle (2007) påvisar varför denna kontext är speciell). Uppenbart är att en demokratisk utveckling inte är den självklara vägen att vandra för många afrikanska stater. Vissa har dock genomgått en transition, och kan man förklara dessa kontextuella anomalier finns det en chans att förbättra utgångsläget för övriga regionens utveckling.

En av uppsatsens premisser är att begränsade flerpartiregimer, jämfört med andra regimtyper, är troligare att demokratiseras (Hadenius och Teorell 2007: 154), något som teoridelen nedan kommer att fördjupa. Emellertid tycks det inte som att begränsade flerpartisystem *med nödvändighet* demokratiseras. Syftet är att undersöka under vilka förhållande som denna regimtyp genomgår en transition.

För att utreda detta kommer en komparativ fallstudie att genomföras, där en jämförelse mellan två fall (Kenya och Tanzania) med institutionella och strukturella faktorer som oberoende variabel (se metod-avsnittet nedan) kommer att göras. Frågeställningen lyder således: Vilka institutionella och strukturella faktorer förklarar skillnaden i utfall mellan Kenya och Tanzania, då man anser att de båda går att klassificera som begränsade flerpartisystem?

1.2 Begreppsliga diskussioner

I detta avsnitt kommer en del problematiska begrepp att diskuteras, för att de lättare ska kunna användas i uppsatsens övriga avsnitt.

1.2.1 Demokratisk transition

Transitionsbegreppet spelar en avgörande roll i denna uppsats. Därför bör det preciseras vad en transition egentligen är. Uppenbarligen handlar en demokratisk transition om en auktoritär regims övergång till en demokrati. Emellertid finns det olika åsikter om när en transition har skett; krävs ett regimbyte, eller kan en auktoritär regim liberaliseras utan att bytas ut?

Denna uppsats kommer att luta sig mot framförallt Freedom House och Polity och deras bedömningar. De kommer att fungera som motvikter mot varandra då de har olika bedömningsgrunder, något som kommer att fungera som ett diskussionsunderlag. För att kunna säga något definitivt, så att säga fälla ett avgörande, behövs emellertid en entydig definition.

Przeworski m.fl. menar att det viktigaste i en demokrati är att de styrande verkligen kan förlora makten. Därför menar de att en transition har skett endast om "[the] incumbent parties actually did lose elections" (Przeworski m.fl. 2000: 16). Denna uppsats kommer att hålla sig till Przeworskis definition, och utgår alltså från ett faktiskt maktskifte som nödvändig indikator på transition.

1.2.2 Demokratisk konsolidering

Angående begreppet demokratisk konsolidering skriver Andreas Schedler:

"Originally, the term 'democratic consolidation' was meant to describe the challenge of making new democracies secure, of extending their life expectancy beyond the short term, of making them immune against the threat of authoritarian regression, of building dams against eventual 'reverse waves'. To this original mission of rendering democracy 'the only game in town', countless other tasks have been added" (Schedler 1998: 90).

Detta riskerar att göra diskussionen kring demokratisk konsolidering aningen förvirrad. I denna uppsats kommer begreppet demokratisk konsolidering att spela en underordnad roll, men det bör likväl tydliggöras vad som menas när det brukas. Framförallt kommer begreppet användas för att beskriva Schedlers "original-definition" ur citatet ovan, det vill säga en slags förankring av en redan befintlig demokrati. I andra sammanhang kommer begreppet användas för att beskriva en "fördjupning" av demokrati. Vilken av definitionerna som avses kommer att, om nödvändigt, framgå av sammanhanget.

1.2.3 Strukturella och institutionella faktorer

I likhet med Bratton och van de Walle uttrycker denna uppsats åsikten att "regime transitions are shaped by the institutional legacy of preceding political regimes". Politiskt deltagande och politisk konkurrens anses här vara de två centrala dimensionerna (Bratton och van de Walle 1997: 139-140). När begreppen strukturella och institutionella faktorer används, avser vi dessa fenomen.

1.3 Teori

Den teoretiska utgångspunkt som här ska presenteras går i kort ut på att transitionen till demokrati är avhängig av typen av auktoritärt system. Vissa andra faktorer som ofta påstås ha stark påverkan på demokratiseringsprocessen (som exempelvis etnisk splittring, stor andel muslimer, grad av ekonomisk utveckling med mera) uppstår inte alltid tillräcklig förklaringskraft.³ Därför kommer politiska strukturer och institutionella faktorer att ligga i fokus. Denna uppsats uttrycker åsikten att *limited multiparty regimes*, begränsade flerpartiregimer, är troligare att demokratiseras vid ett regimskifte, inte minst i och med inslagen av konkurrens och vad det för med sig. Senare i uppsatsen kommer detta att utredas i förhållande till fallen Tanzania och Kenya (se ”Val av fall” under Metod-avsnittet nedan), av vilket det förra tycks ha stagnerat och det andra kan sägas ha anträtt vägen mot demokrati; varför har ett begränsat flerpartisystem genomgått en transition, men inte ett annat?

1.3.1 Olika typer av auktoritära system

Självklart är att uppdelningen enbart mellan demokratier å ena sidan och auktoritära regimer å andra sidan inte är tillräcklig, vilket statsvetare sedan länge har varit klara över.⁴ Larry Diamond talar om *hybrid regimes*, “combining democratic and authoritarian elements” (Diamond 2002: 23). Paul Brooker gör uppdelningen mellan *auto-dictatorship* (inga val), *mono-dictatorship* (helt konkurrensfria val), *semi-dictatorship* (val med viss konkurrens) och olika former av mer eller mindre demokratiska semidemokratier (Brooker 2000: 229). Det finns med andra ord en mängd mer eller mindre användbara definitioner och uppdelningar, men en viktig parameter är tveklöst graden av och politisk konkurrens och förekomsten av formella vägar för att utöva denna (även om ”democracy involves much more than just elections” (Howard och Roessler 2006: 367)). Med tanke på detta är Levitskys och Ways begrepp *competitive authoritarianism* av relevans för denna uppsats:

”In competitive authoritarian regimes, formal democratic institutions are widely viewed as the principal means of obtaining and exercising

---

³ Detta kan belysas med att åter titta på fallet Senegal, som anses vara en demokrati (Mozaffar och Vengroff 2002, van de Walle 2006). Landet har, som nämns i föregående fotnot, en negativ årlig tillväxt på 0.2. Vidare får Senegal 69.4 på ett index över etnisk fragmentering (indexet går från 0-100 där 100 är det högsta) (Johansson 2007), och 94 procent av befolkningen är muslimer (Freedom House Map of Freedom 2006: Senegal).

⁴ För att citera Howard och Roessler så har ”[a] flourishing body of literature [...] recognized the prevalence of hybrid regimes, with scholars coining new descriptive labels” (Howard och Roessler 2006: 365).

political authority. Incumbents violate those rules so often and to such an extent, however, that the regime fails to meet conventional minimum standards for democracy” (Levitsky och Way 2002: 52).

Vi vill emellertid anamma en mer precis begreppslig definition än så. I sin artikel *Pathways from Authoritarianism* (2007) gör Axel Hadenius och Jan Teorell distinktionen mellan *the monarchy*, *the military regime* och *the electoral regime*. Karaktiserande för monarkin är att härskaren, monarken, härskar i samstämmighet med ”accepted practice or the constitution”. En militärregim baserar sin makt på hotet om militärt våld – militären kontrollerar civila ledare, eller utövar sin makt direkt (Hadenius och Teorell 2007: 146).

Vad gäller elektoralregimerna, *the electoral regimes*, så kan dessa sorteras in i ytterligare tre kategorier: *no-party*, *one-party* och *limited multiparty regimes*. I den första kategorin tillåts inga som helst politiska partier, även om viss konkurrens mellan individuella politiker kan förekomma. I enpartiregimer hålls val, men endast ett parti tillåts delta. Den enda formen av konkurrens kan då endast förekomma inom partiet. I begränsade flerpartisystem är valen varken fria eller rättvisa, men mer än ett parti kan delta i begränsad utsträckning (ibid: 147). Det finns mycket mer att säga om distinktionen mellan olika system och regimer, men det kommer inte att sägas här. Istället konstateras att Hadenius och Teorells begrepp, och då framförallt termen ”begränsat flerpartisystem”, kommer att spela en central roll i denna uppsats.

Hadenius och Teorell menar att de flesta sammanbrott av auktoritära regimer leder till nya auktoritära regimer istället för demokratier. För att sammanfatta deras resultat tenderar monarkier att övergå i *no-party regimes*, enpartiregimer till begränsade flerpartisystem eller militärregimer, och militärregimer till begränsade flerpartisystem. Det som understryks som det allra viktigaste resultatet, är att begränsade flerpartisystem tenderar att övergå i demokrati (ibid: 152). ”[L]imited multiparty systems are more likely to democratize” (ibid: 154).⁵

1.3.2 Varför begränsade flerpartisystem lyckas bättre

För att förstå varför Hadenius och Teorells slutsats ovan är rimlig och tillämpbar i den kontext denna uppsats rör sig i, det vill säga Afrika söder om Sahara, bör resonemanget utvecklas djupare, vilket kommer göras här.

---

⁵ Eventuellt skulle man kunna argumentera för att denna slutsats är okontroversiell, på gränsen till intetsägande. Man skulle kunna påstå att auktoritära system med inslag av politisk konkurrens per definition är mer demokratiska än exempelvis militärregimer och monarkier. Vidare skulle man, angående distinktionen mellan de olika elektoralregimer, kunna säga samma sak; är det inte självklart att en regim som tillåter oppositionen att organisera sig och delta i val är mer demokratisk? Innan man hävdar detta bör man emellertid hålla i åtanke att även en begränsat flerpartiregim är långt ifrån helt demokratisk (och att inslag av konkurrens förekommer även i exempelvis enpartisystem). ”[W]e are talking here, after all, about authoritarian regimes” (Hadenius och Teorell 2007: 147).

För det första kan man argumentera för att den gradvisa förändring som ges utrymme i en begränsad flerpartiregim är överlägsen ett snabbare regimskifte. Den långsammare processen skapar politiska och parlamentariska traditioner i det i och för sig begränsade flerpartisystemet. I sin bok *Democratic Experiments in Africa: Regime Transitions in Comparative Perspective* (1997) skriver Michael Bratton och Nicolas van de Walle sammanfattningsvis att:

“[...] highly authoritarian regimes [...] ultimately attain only modest absolute levels of democracy. By contrast, regimes with previous experience in respecting political rights (say through multiparty interludes or experience with competitive one party institutions) [...] end up with a greater measure of democracy.” (Bratton och van de Walle 1997: 273.)

Detta citat är helt i linje med vad som sagts ovan, särskilt om man fokuserar på kommentaren angående “multiparty interludes”. Det kan med andra ord argumenteras för att politiska traditioner är viktiga för att en transition till demokrati ska kunna ske. ”A country’s political prospects derive directly from its own inherited practices” (ibid: 41).

I boken *Electoral Authoritarianism* (2006) argumenterar Nicolas van de Walle för att en auktoritär härskare kan acceptera en viss grad av konkurrens, som en del i en taktik att splittra oppositionen. När transitionen till demokrati sker under dylika förhållanden är oppositionen inte fullständigt enad, då den har kämpat inbördes lika mycket som med det dominerande partiet (van de Walle 2006: 77). Vidare argumenterar van de Walle för att enandet av oppositionen är en följd av, snarare än orsak till, segern över det dominerande partiet när en transition är å färde (ibid: 92). Dessa iakttagelser genererar genast funderingar kring huruvida en homogen opposition hellre bildar ett nytt dominerande parti, och på sätt orsakar ett regimskifte enbart mellan två olika auktoritära system. ”[A liberalizing electoral outcome does not] guarantee long-term improvement, since backsliding can occur later, especially if the new winner decides to engage in similar tactics as his or her predecessor” (Howard och Roessler 2006: 369).

van de Walle ”find[s] it striking how often the new leadership following a transition is made up of politicians who were neither radically opposed to the old order nor prominent in it” (van de Walle 2006: 86). En spontan reflektion angående detta är att en opposition som inte är diametralt motsatt de som man ersätter, kanske i större utsträckning accepteras i den rådande politiska kontexten. Politikerna får helt enkelt lättare att komma överens när de inte är svurna fiender.

En som tycks dela dessa funderingar är Staffan Lindberg. I artikeln *The Surprising Significance of African Elections* (2006) skriver han att “fear and mistrust among former combatants and political rivals [...] have slowly been replaced by mutual coexistence, acceptance, and peaceful competition” (Lindberg 2006: 149). Han menar vidare att etniska konflikter i nya demokratier kan reduceras med hjälp av för detta ändamål designade valsystem, något som låter sig göras med adekvata institutionella traditioner (ibid: 149). Detta är givetvis mycket viktigt för att en transition till demokrati ska falla lyckligt ut.

1.3.3 Vikten av val

Paul Brooker skriver i boken *Non-Democratic Regimes: Theory, Government and Politics* (2000) om hur auktoritära regimer ofta försöker skaffa sig legitimitet genom att anlägga en demokratisk fasad, exempelvis genom att anordna val (Brooker 2000: 104).⁶ Förekomsten av val i ett auktoritärt system kan även förklaras med att regimen vill splittra oppositionen (van de Walle 2006: 77), ett förhållande som behandlats under föregående rubrik.

Marc Morjé Howards och Philip G. Roesslers artikel *Liberalizing Electoral Outcomes in Competitive Authoritarian Regimes* (2006) understryker vikten av val i en auktoritär regim. Även om valen inte är fria eller rättvisa har de i regel en liberaliserande effekt, och en positiv påverkan på utvecklingen mot ett mer demokratiskt system (Howard och Roessler 2006: 366). Detta sker då förhållandet mellan legitima demokratiska institutioner (som exempelvis val) och regimen illegitima förhållningssätt till dessa institutioner "raise and frustrate the expectations of the opposition, civil society, and the population [...] that a more liberal order is possible" (ibid: 369). Det är även av vikt att redskapen för att konkurrera med det dominerande partiet redan finns tillhandahållna, till skillnad för hur det förhåller sig i andra typer av auktoritära system. Även om oppositionen inte lyckas omkullkasta det dominerande partiets hegemoni, kan själva valen och konkurrensen de medför ha en liberaliserande effekt på ett auktoritärt system (ibid: 369). Detta understryker vad som sagts ovan om parlamentariska traditioners vikt för demokratiseringsprocessen, och erbjuder en förklaring till varför vi i Hadenius och Teorells terminologi hittar den (ur demokratins synvinkel sett) mest lovande auktoritära regimformen bland elektoralregimerna.⁷

En liberaliserande valutgång, *liberalizing electoral outcome*, innebär givetvis inte att en auktoritär stat automatiskt demokratiseras. Dock innebär detta fenomen, enligt Howard och Roessler, en nystart som i sämsta fall ändå "may inspire future opposition candidates, and [...] may set a model for other countries in the region" (ibid: 369). Av de faktorer som Howard och Roessler undersöker (*opposition coalition, opposition mobilization, incumbent turnover, economic factors, international and global factors, political institutions* och *prior liberalization*) tycks oppositionens förmåga att organisera sig vara den viktigaste

---

⁶ Enligt Brooker så förekommer det bland annat i Afrika söder om Sahara att auktoritära stater anordnar val för att på sätt visa sig demokratiska. Brooker skriver att "[t]he most famous case is the Tanzanian regime's introduction in the 1970s of a degree of choice [...] However, the Kenyan case was more impressive than the Tanzanian in terms of numbers of candidates and of incumbents defeated" (Brooker 2000: 106-107).

⁷ Att begränsade flerpartiregimer, *limited multiparty regimes*, går in under vad Howard och Roessler kallar *competitive authoritarian regimes* säger sig självt då det avgörande elementet är konkurrensen. "Competitive authoritarian regimes include rules of the game that are accepted and stable, whereby both sides agree that elections – however flawed in practice – are the primary means of obtaining or maintaining political power" (Howard och Roessler 2006: 368). Hadenius och Teorells definition av ett begränsat flerpartisystem lyder: "Limited multiparty regimes hold parliamentary or presidential elections in which (at least some) independent or opposition candidates are able to participate." De skriver vidare att denna deras definition i jämförelse med andras terminologier mest liknar Levitskys och Ways begrepp *competitive authoritarianism* som presenterats i texten ovan (Hadenius och Teorell 2007: 147). Detta begrepp korresponderar i sin tur väl med Howard och Roesslers *competitive authoritarian regimes*.

för en liberaliserande valutgång (ibid: 375). Som exempel på detta nämns 2002 års val i Kenya: ”A crucial determinant of this remarkable outcome was the opposition’s ability to overcome personal and ethnic differences and form a broad-based coalition” (ibid: 377).⁸

1.3.4 Teoretiska överväganden

De teorier som redogjorts för här har alla gemensamt att de behandlar transition till demokrati. Det som (förhoppningsvis) händer sedan, konsolidering av demokrati, lämnas därhän, men det bör sägas att det problemområdet tangerar transitionsfrågan. För övrigt bör det, angående regimtyper, sägas att uppsatsen i görligaste mån kommer att hålla sig till Hadenius och Teorells distinktioner. Att enbart tala om *competitive authoritarianism* tycks inte precist nog för att utgöra en adekvat begreppsram.

För att sammanfatta vad som här sagts angående transitionsteori kan man säga att konkurrerande element i ett auktoritärt system är viktigt, liksom oppositionens förmåga att organisera sig (genom att skapa en koalition i sista stund, som i van de Walles *tipping game theory*, eller genomdriva liberaliserande förändringar över en längre tidsperiod, som i Howards och Roesslers teori om *liberalizing electoral outcomes*, eller genom en kombination av dessa fenomen). Med andra ord blir val en central händelse, vare sig det liberaliserar regimen eller i sig innebär själva transitionsögonblicket. Begränsade flerpartisystem, *limited multiparty regimes*, är ju också en undergrupp till elektoralregimerna, *the electoral regimes*, i Hadenius och Teorells terminologi. En annan viktig faktor i transitionsprocessen är politiska traditioner och aktörernas förmåga att lära av valrörelser.

Förhoppningen är att denna teoretiska genomgång har rätt ut begreppen och gjort klart var uppsatsen gör sitt teoretiska avstamp.

1.4 Metod

Denna uppsats kommer att vara utformad som en komparativ fallstudie där två stater i Afrika söder om Sahara jämförs för att bringa klarhet i transitionsfrågan. Följande avsnitt kommer att behandla först valet av metod, och sedan valet av fall.

---

⁸ Detta kan kopplas till *the tipping game theory*, som presenteras av Nicolas van de Walle i boken *Electoral Authoritarianism* (2006) som nämnts ovan. van de Walle argumenterar för att formandet av en oppositionell koalition måste vara snabbt och i perfekt timing till ett val, då oppositionen ofta måste rekrytera politiker från det dominerande partiet, vilket sällan ses med blida ögon från regimen. Detta gör att ett massivt stöd för regimen snabbt kan slå över till ett dito för oppositionen (därav termen *tipping game*), om oppositionen lyckas organisera sig på ett adekvat sätt (van de Walle 2006).

1.4.1 ”Mest lika design”

Denna studie kommer vara av en såkallad ”mest lika design”. Detta innebär att det tittas närmare på två fall som är så lika som möjligt i alla avseende utom de som ska undersökas. Då utfallet av vår studie är känt (i den mening att det är känt huruvida de aktuella fallen har genomgått en transition till demokrati eller ej), så kommer det huvudsakliga intresset att vändas mot de strukturella förhållanden som påverkat detta utfall. Eftersom de fall som väljs är lika i flertalet andra avseenden, är förhoppningen att andra variablers interferens ska kunna minimeras. Esaiasson med flera kallar detta upplägg för en bakvänd design, då den beroende variabeln är känd, och ansträngningarna kommer därför att riktas mot den oberoende dito (Esaiason m.fl. 2004: 112-113).

Ett problem med fallstudier i allmänhet är att de inte kan påvisa kausalitet eller uppvisa generaliserbarhet. Dock kan det talas om en analytisk generaliserbarhet. Med detta menar man att ett annat fenomen under liknande omständigheter antagligen skulle uppvisa samma resultat (Merriam 1994: 41-43). Ett problem med ”mest lika design” i synnerhet är att det är svårt att välja fall (Esaiason m.fl. 2004: 112-113). Om man exempelvis väljer Kuba som ett av fallen, och inte har just ”karismatisk ledare” som oberoende variabel, kan det bli svårt att hitta ett annat fall som är lika i detta avseende. Härav följer att valet av fall är av högsta vikt.

1.4.2 Val av fall

Vi har som målsättning med denna uppsats att granska två fall som är lika i flertalet avseenden. Dock ska de båda fallen vara olika i det avgörande avseende som gäller transition till demokrati.

Enligt Przeworskis definition har Kenya genomgått en transition i och med 2002 års val och det maktskifte som då skedde. Freedom House rankar landet som endast ”partly free”, men Polity rankar landet som en åtta (som är ett gott betyg). Tanzania har däremot inte genomgått en transition enligt Przeworskis definition. Freedomhouse rankar landet som ”partly free”, vilket får medhåll av Polity som rankar landet som en tvåa (ett mindre bra betyg).

Vi kommer att utgå ifrån en ”mest lika design” där staterna Kenya och Tanzania agerar fall av ”mest lika slag” med följande motivering⁹:

- Länderna är grannländer med liknande geografityp.
- Länderna har ungefär samma befolkningsmängd.
- Länderna blev självständiga från Storbritannien under tidigt 60-tal.

---

⁹ Underlag till motiveringen hämtad från *CIA World Factbook*, *Polity IV Country Reports* (2003) samt *Freedom House Map of Freedom* (2006). Klassifikationen ”begränsade flerpartisystem” har sin grund i Hadenius och Teorells definition av detta fenomen (Hadenius och Teorell 2007). Mer om detta i avsnitten ”Fallet Kenya” samt ”Fallet Tanzania”.

- Länderna klassas av Freedom House som ”partly free”
- Länderna anses ha ”begränsade flerpartisystem”.

Utfallet av de båda staternas utveckling är olika i det avseende att Kenya har genomgått en transition till demokrati, medan Tanzania inte har gjort det. Dessa utfall ses som beroende variabler till följd av på den politiska strukturen i landet vilken möjliggjort eller förhindrat den demokratiska transitionen. Den politiska strukturen i respektive land utgör således fallens oberoende variabler. Vad gäller etnisk fragmentering, så skiljer sig länderna inte åt så mycket ur ett globalt perspektiv. Om något så är Kenya mer fragmenterat än Tanzania, vilket talar för att Tanzania borde ha lättare att demokratiseras.

2 Fallet Kenya

Kenya klassificeras av Freedom House som ”Partly Free”, och rankas 3 på både politiska och civila rättigheter. 45 procent av befolkningen är protestanter, 33 procent är katoliker, 10 procent är muslimer, och övriga bekänner sig till olika naturreligioner. De största etniska grupperna i landet är Kikuyu (22 procent), Luhya (14 procent), Luo (13 procent), Kalenjin (12 procent), Kamba (11 procent), Kisii (6 procent) och Meru (6 procent) (Freedom House Map of Freedom 2006: Kenya). Landet har en 24-årig historia av auktoritärt styre under den ökände diktatorn Daniel arap Moi, men den 27 december 2002 valdes Mwai Kibaki till president (Barkan 2004: 87). För många representerar den händelsen Kenyas transition till demokrati (Barkan 2004, Howard och Roessler 2006, Kjaer 2004), även om vi ur Freedom House-siffrorna kan utläsa att det rör sig om en långtifrån perfekt sådan.¹⁰

I följande avsnitt ska fallet Kenya granskas närmare. Under rubriken ”Politisk utveckling” kommer Kenyas politiska historia och nuvarande politiska situation redogöras för. Slutligen kommer de teoretiska perspektiven att appliceras på den Kenyanska utvecklingen, i ett försök att avgöra vilka strukturella faktorer som har påverkat transitionen.

2.1 Politisk utveckling

Här kommer Kenyas politiska utveckling redogöras för. Först kommer perioden 1960-1990 behandlas. Under denna period vann Kenya sin självständighet, för att sedan regeras först av Jomo Kenyatta, och sedan av Daniel arap Moi. Efter detta avsnitt kommer perioden 1990-2002 att redogöras för, och slutligen perioden 2002-2007. Grunden för denna tidliga uppdelning är att framförallt tiden 1990-2002 är av intresse ur ett transitionsperspektiv. Denna period kommer proportionerligt sett få mer utrymme än den längre perioden 1960-1990 (som är av något mindre relevans för denna uppsats, om än givetvis inte oviktig). Perioden 2002-2007 är av mer aktuell karaktär och därför svårare att uttala sig om. Dock är den

---

¹⁰ Det bör förtydligas att en transition till demokrati inte sker över en natt: ”Kenya’s transition to democracy [...] lasted from the late 1980s through the 2002 elections” (Barkan 2004: 89). Redan 1992 års val nämns av många som en viktig tidpunkt i den Kenyanska utvecklingen (Kirschke 2000, Hornsby och Throup 1998), vilket är föga förvånande då det var det första valet i det nya Kenyanska flerpartisystemet. Dock kan valet 2002 sägas representera en transition, då det var slutet på Daniel arap Moisis högeligen auktoritära kleptokrati. ”[T]he 2002 election turned out to be a watershed moment in Kenyan politics as the opposition pulled off a triumphant victory” (Howard och Roessler 2006: 377).

viktig för att avgöra vilken effekt de politiska förändringarna under 1990-2002 har haft.

2.1.1 1960-1990

Viss demokratisk utveckling, om än marginell, förekom faktiskt redan under kolonialtiden. Under ett möte i London 1960 slogs det fast att Kenya skulle omvandlas till ett majoritetsstyre, för att därefter vinna sin självständighet. Val hölls 1961 och 1963. Angående valet -63 skriver Charles Hornsby och David Throup att "[i]t was Kenya's last experience of national multi-party elections or true multiparty democracy [...] until those on 29 December 1992" (Hornsby och Throup 1998: 8-10). Det går emellertid att argumentera för att inte heller dessa val var helt fria, bland annat då Mau Mau-rörelsen (som var inbegripen i ett blodigt uppror mot de brittiska kolonialherrarna) förbjöds att delta (Wanyande 2003: 128).

Kenya blev självständigt från kolonialherren Storbritannien 1963. Under landets första president, Jomo Kenyatta (av Kikuyu-etnicitet), rådde i praktiken ett auktoritärt enpartisystem, men Kenyatta-regimen var relativt mjuk och tillät en någorlunda hög grad av politisk konkurrens (Barkan 2004: 88, Kjaer 2004: 402, Hornsby och Throup 1998: 26).¹¹ När Danial arap Moi tog makten 1978 drogs dock tyglarna åt. Från och med självständigheten och Kenyattas maktövertagande hade Kenya fungerat som en enpartistat. Hornsby och Throup skriver att "the 1979 elections were probably the most competitive and open of all those in the one-party state", men tillägger att "the elections also revealed authoritarian tendencies" (ibid: 28). Dessa tendenser kom att visa sig allt mer öppet under tiden som följde.

Mois styre karakteriserades av ett regelmässigt gynnande av diktatorns egna etniska grupp (Kalenjin), och regimen kränkte konsekvent politiska och mänskliga rättigheter för att bibehålla sin maktposition. Korruption kom att prägla Kenya, varpå ekonomin (som sett i en Afrikansk kontext hade blomstrat under Kenyatta) försvagades och fattigdomen ökade; andelen fattiga steg från 48 till 56 procent av befolkningen åren 1990-2002. De som inte var totalt lojala mot Moi utslöts ur partiet (KANU, the Kenya African National Union), och de som var lojala tilläts att tillsammans med Moi berika sig på den övriga befolkningens bekostnad. Joel D. Barkan skriver att "by the end of the 1980s, Kenya had become a classic example of 'big man' rule" (Barkan 2004: 88-89). Kenyatta-regimens politik hade gynnat Kikuyu-folket, och presidenten hade härskat genom patron-klientförhållanden med lokala ledare. Moi var tvungen att kringgå Kenyatta-regimens maktstrukturer för att konsolidera sin egen ställning, en taktik som visade sig vara

---

¹¹ Emellertid bör man akta sig för att glorifiera Kenyatta-regimen (något som tidvis görs; vissa etniska grupper i Kenya betraktar Kenyattas styre som en gyllene era (Barkan 2004: 92-93)). Stanley D. Ross skriver: "The Kenyatta Government had a dubious record as regards human rights. The police was notorious for their brutality, and prison conditions were almost intolerable" (Ross 1992: 425).

framgångsrik; Moi upprättade sina egna patron-klientförhållanden (Hornsby och Throup 1998: 26-27).

Även om Kenya i praktiken hade fungerat som ett enpartisystem sedan Kenyattas maktövertagande var det inte förrän 1982 som detta lagstodgades. Med andra ord hade Kenya formellt sett varit ett (begränsat) flerpartisystem under en lång tid. Moi och KANU ändrade konstitutionen, och gjorde KANU till det enda tillåtna politiska partiet, när Oginga Odinga och George Anyona försökte registrera det nya oppositionspartiet the Kenyan Socialist Alliance. I teorin hade det dittills varit möjligt för politiska partier att utmana KANU. Emellertid hade myndigheten för registrering av politiska partier inte tillåtit några nykomlingar (ibid: 31).

2.1.2 1990-2002

Vid 1980-talets slut hade Moi total kontroll över den Kenyanska staten. Korrupktion och kränkningar av mänskliga rättigheter var regel snarare än undantag. I början av 1990-talet förändrades situationen. Slutet på kalla kriget hade ändrat omvärldens inställning till Kenya, som tidigare hade varit en välkommen allierad till USA och Västvärlden. Oppositionen led under Mois hårda förtryck, men insisterade likväl på att ständigt reta regimen med kritiska uttalanden. Mois auktoritära styre ifrågasattes i allt högre grad av såväl Kenyanska som utländska aktörer (ibid: 54-55).

I november 1991 drog internationella donatorer in bistånd till ett värde av 250 miljoner dollar för att på så sätt protestera mot situationen i Kenya. Effekten av detta blev att Kenyas konstitution ändrades redan en månad senare. Moi accepterade plötsligt ett (begränsat) flerpartisystem. Det var alltså främst internationella donatorer som tvingade Moi att införa ett flerpartisystem, men redan innan detta skedde hade oppositionella protester satt en viss press på regimen. Från och med 1989 förekom studentdemonstrationer, och 1990 höjdes röster från andra kretsar (som exempelvis advokatsamfundet och kyrkan) för ett flerpartisystem. Efter att Moi låtit arrestera flera oppositionella utbröt de så kallade Saba Saba-upploppen i huvudstaden Nairobi, varpå många demonstranter dödades och än fler arresterades, något som retade upp regimkritikerna ytterligare (Kirschke 2000: 395). "[E]lements of civil society played a crucial role in pushing initial political liberalisation" (Orvis 2003: 248).

Under 1992 års valrörelse exploderade de etniska konflikterna i Kenya, varpå Moi riktade kritik mot oppositionen och hävdade att etniskt våld var oundvikligt i ett flerpartisystem (Hornsby och Throup 1998: 189). *Human Rights Watch* och *Africa Watch*, som undersökte händelseförloppet, kommenterade som följer:

"President Daniel arap Moi of Kenya confidently predicted that the return of his country to a multi-party system would result in an outbreak of tribal violence [...] However, far from being the spontaneous result of a return to political pluralism, there is clear evidence that the government was involved in provoking this ethnic

violence for political purposes and has taken no adequate steps to prevent it from spiraling out of control” (citerat i Horsby och Throup 1998: 198).

Denna kommentar visar tydligt på hur Moi försökte splittra och misstänkliggöra oppositionen genom att utnyttja spänningar mellan Kenyas olika befolkningsgrupper.

KANU vann 1992 och 1997 års val, som präglades av utbrett valfusk och våldsamheter (Barkan 2004: 89-90). ”International donor pressure [...] pressed Kenya’s longtime president, Daniel arap Moi, to allow a competitive and free and fair electoral process”, skriver Howard och Roessler. De tillägger angående 1992 och 1997 års val att ”they where neither free nor fair”. Genom korrupktion och våld lyckades Moi spela ut olika etniska grupper mot varandra och på så sätt splittra oppositionen, något som alltså gav KANU segern (Howard och Roessler 2006: 377). ”In both elections, the opposition split its vote among three major ethno-regional parties and several smaller ones” (Barkan 2004: 90).¹² 1992 dödades över 1 000 personer i etniska konflikter, och 1997 förvägrades 1 000 000 röstberättigade att registrera sig inför valet (Polity IV Country Reports 2003: Kenya).

Om 1992 och 1997 års val var misslyckade från demokratiskt synpunkt sett, så blev valet 2002 en helt annan historia. Mojs ”söndra och härska”-taktik kom på skam i och med att oppositionen enades på bred front i the National Rainbow Coalition (NARC). Oppositionsledaren Mwai Kibaki, som varit finansminister under Kenyatta och vicepresident under Moi, vann valet istället för Mojs efterträdare Uhura Kenyatta.¹³ Tack vare att man lyckades lägga etniska och andra stridigheter åt sidan kunde alltså oppositionen organisera sig på ett adekvat sätt. Detta gjorde att de som var lojala med Moi-regimen blev försiktigare med valfusk och dylikt, då konsekvenser väntade om oppositionen vann (Howard och Roessler 2006: 377-378). Dessutom fanns 28 000 valobservatörer på plats (Barkan 2004: 90). Vikten av opartisk kontroll av valfusk bör inte underskattas vad gäller utfallet av 2002 års valrörelse.

2.1.3 2002-2007

När Kibaki och NARC vunnit 2002 års val, utlovades betydande reformer för att främja demokratisering och ekonomisk tillväxt, och för att få bukt med sociala problem. Dessa reformer har emellertid inte fått önskat genomslag. Oppositionens förmåga att organisera sig i en koalition möjliggjorde valsegern 2002, men har även gjort den nya regimen splittrad och svag. Vidare har Kenya, som nära allierad med USA, stora problem med terrorism, vilket i sig har tvingat regeringen

---

¹² Moi vann dessa val, men inte stort. 1992 fick KANU 36 procent mot de tre största oppositionspartiernas sammanlagda 63 procent. 1997 fick KANU 40 procent, och de fyra största oppositionspartierna tillsammans 57 procent (Howard och Roessler 2006: 377).

¹³ Moi hade stigit åt sidan, kanske övertalad av USA. President Bush, Colin Powell och Dick Cheney träffade Moi flera gånger med dessa intentioner (Barkan 2004: 90).

att tumma på fri- och rättigheter på ett önskat vis (Freedom House Map of Freedom 2006: Kenya). Dessutom har Kibakis dåliga hälsa och höga ålder tvingat honom att spendera en del tid på sjukhus, vilket inte gör regeringen mer handlingskraftig. Skillnaden mellan Moi och Kibakis sätt att styra landet är stor; där Moi personligen blandade sig i varje aspekt av ekonomin och administrationen, har Kibaki fått kritik för att delegera för mycket beslut till andra personer (Barkan 2004: 92).

2005 års översyn av konstitutionen splittrade den regerande koalitionen, och delar av denna bildade tillsammans med KANU en ny oppositionell koalition kallad the Orange Democratic Movement. I det val som hölls för att avgöra huruvida konstitutionen skulle skrivas om, vann den nya oppositionen mark gentemot Kibaki i och med att förslaget röstades ner. Vidare drog Världsbanken in stora mängder bistånd till Kenya för att pressa Kibaki att vidta effektiva åtgärder mot den utbredda korruptionen. IMF (Internationella Valutafonden) fördröjde av samma anledning stora lån till landet (CIA The World Factbook: Kenya). Freedom House skriver:

”Political tensions, entrenched corruption, lack of specific reform results, and questions regarding the depth of the government’s commitment to reform continue to raise serious concerns about the pace and direction of Kenya’s democratic opening” (Freedom House, Map of Freedom 2006: Kenya).

Det är med andra ord uppenbart att Kenya har problem med konsolideringen (speciellt om man med konsolidering menar fördjupning) av sin relativt nyvunna demokrati, och att den svaga regeringen och splittringarna i NARC-koalitionen försämrar möjligheterna att ta itu med korruption och dylika brister. Emellertid är landet ett av de mest demokratiska i Afrika, och den nuvarande situationen är god om man jämför med både Moi och Kenyatta-regimerna. Den ekonomiska tillväxten är betydande, och Kibakis taktik att lämna administration och offentlig sektor ifred (jämfört med Moiss detaljstyre) har tillåtit en effektivisering som kommit populationen till godo. Det civila samhället har på samma sätt fått utrymme att utvecklas från att knappt alls existera under Moi-regimen. Dessa faktorer gör att en återgång till auktoritärt styre i Kenya tycks osannolikt. Barkan skriver: ”Is Kenya yet a consolidated democracy? Probably not. [...] But Kenya has turned the corner, and should be recognized for doing so by the international community” (Barkan 2007).

Vid sidan av alla problem i den Kenyanska demokratin finns det alltså även hopp om lösningar. Många politiker jobbar mot korruptionen, det finns som ovan nämnts ett starkt civilt samhälle, det finns en livlig politisk debatt och självständiga media. Vidare har de konstitutionella förändringar som ändå genomförts, och som IMF och Världsbanken kallat otillräckliga, faktiskt haft viss positiv effekt (Cooke 2007). För att komplettera Freedom House-siffrorna kan det dessutom sägas att Kenya rankas som en åtta på Politys demokrati-index (vilket kan jämföras med Sverige som får en tia, och Tanzania som får en tvåa) (Polity IV Country Reports 2003: Kenya, Tanzania, Sweden).

Hur man än väljer att betrakta den nuvarande situationen i Kenya är det transitionen som är i fokus i denna uppsats, varför den diskussionen nu följer.

2.2 Transition

Det kan direkt sägas att Kenya tycks ha genomgått en transition till demokrati, något många är överrens om (Barkan 2004, Howard och Roessler 2006, Kjaer 2004, Cooke 2007). Landet har fria och rättvisa val, och är öppet för omvärlden. Barkan kallar landet ”an anchorstate for democracy” i regionen, men skriver också att ”Kenya’s democratic government is fragile: it lacks centralized leadership, is riven by ethnic factionalism, and is threatened by mounting economic and security challenges” (Barkan 2004: 87). Att Freedom House klassificerar landet som ”Partly Free” beror på sådana brister, som presenterats under föregående rubrik. Denna uppsats uttrycker åsikten att Kenya har genomgått en transition till demokrati, enligt Przeworskis definition (som kräver att det härskande partiet lämnar över makten i samband med ett val). Diskussionen om denna demokratis konsolidering är en annan och mer komplicerad fråga som dock inte ska avhandlas här. Oavsett den nuvarande graden av demokrati, kan landet sägas ha genomgått en transition.

2.2.1 Kenya som begränsat flerpartisystem

De transitionsteorier som presenterats under rubriken ”Teori” ovan tycks alla vara applicerbara på det Kenyanska fallet. Från och med de förändringar som Moi tvingades genomföra i början på 1990-talet, kan man klassificera Kenya som en begränsad flerpartiregim, *limited multiparty regime*, enligt Hadenius och Teorells definition. Det förekom val som inte var rättvisa och fria, och oppositionen trakasserades men hade ett visst utrymme att organisera sig. Moi-regimens införande av begränsat flerpartisystem berodde, som vi sett ovan, främst på internationella aktörer, men även på att oppositionen och det civila samhället satte press på regimen (som ovan nämnts förekom det upplopp och dylikt redan innan världssamfundet agerade). Moi försökte ”söndra och härska” genom att sponsra etniskt våld och på så sätt generera konflikter, något som också lyckades under 1990-talet. Detta stämmer väl med van de Walles tes om att en auktoritär härskare kan acceptera en viss grad av konkurrens, som en del i en taktik att splittra oppositionen.

Hadenius och Teorell skriver att enpartiregimer tenderar att övergå i militärregimer eller begränsade flerpartisystem, och att begränsade flerpartisystem i sin tur är ”more likely to democratize” (Hadenius och Teorell 2007: 154). Just denna utveckling tycks ha skett i Kenya.

2.2.2 Oppositionens roll

Att vikten av oppositionens enande knappast går att underskatta blir tydligt när man betraktar 1990-talets politiska utveckling i Kenya. Angående 1992 års valutgång anger Hornsby och Throup just detta som en avgörande faktor vid sidan av omfattande valfusk (Hornsby och Throup 1998: 453).

Oppositionens roll i den Kenyanska transitionen går helt i linje med Howard och Roesslers teori om liberaliserande valutgångar, *liberalizing electoral outcomes*. Valförlusterna 1992 och 1997 lärde oppositionen att samarbeta, vilket möjliggjorde NARC-koalitionen inför 2002 års val. Dessutom synliggjorde 1990-talets valrörelser Moi-regimens korrupta tendenser och kränkningar av mänskliga rättigheter, något som orsakade protester från människorättsorganisationer och den Kenyanska befolkningen (Howard och Roessler 2006: 379).

NARC-koalitionen formades endast fem månader innan 2002 års val (Barkan 2004: 91), något som stämmer väl med van de Walles *tipping game theory*. I och med oppositionens enande hoppade även en del KANU-anhängare av (exempelvis Moï vicepresident George Saitoti) och anslöt sig till NARC (Howard och Roessler 2006: 378), något som också det är kompatibelt med van de Walles teori. Moï övertag slog med ens över i oppositionens dito, i och med att NARC plötsligt sågs som ett trovärdigt regeringsalternativ. I 2002 års val spenderade KANU 75 procent mindre pengar på att köpa röster jämfört med 1997 års val, då Moï anhängare väntade sig svåra konsekvenser av valfusk om NARC kom till makten (ibid: 379). Att det förekom en omfattande opartisk granskning av valrörelsen spelade givetvis även det en stor roll (som ovan nämnts var 28 000 valobservatörer på plats).

2.2.3 Politiska traditioner

Att NARC till viss del kom att bestå av tidigare KANU-anhängare, och att Kibaki faktiskt verkat under både Kenyatta och Moï, ger anledning att erinra sig ett citat av van de Walle från teoriavsnittet (som löd: "the new leadership following a transition is [often] made up of politicians who were neither radically opposed to the old order nor prominent in it" (van de Walle 2006: 86)), och de funderingar som detta genererade. En opposition som inte är diametralt motsatt de som man ersätter kanske i större utsträckning accepteras i den rådande politiska kontexten. "[F]ear and mistrust among former combatants and political rivals [...] have slowly been replaced by mutual coexistence, acceptance, and peaceful competition" (Lindberg 2006: 149), skriver Lindberg angående vikten av val i afrikanska stater.

Kenya hade, som ovan nämnts, viss erfarenhet av flerpartisystem och val från kolonialtidens sista år. I teoriavsnittet ovan citerades Bratton och van de Walle: "A country's political prospects derive directly from its own inherited practices" (Bratton och van de Walle 1997: 41). Den betydelse 1961 och 1963 års val har

haft för den senare Kenyanska transitionen är kanske bara marginell, men tåls att nämnas. En transition till demokrati är en komplex process, där många olika variabler spelar in. Möjligen kan 1961 och 1963 års demokratiska aptitretare sägas ha haft viss påverkan på mentaliteterna hos politiker och övrig befolkning i Kenya. Att Kenya var, om än endast formellt, ett flerpartisystem fram till 1982 är ett annat faktum som kan knytas till Bratton och van de Walles teori om politiska traditioner.

2.2.4 Slutsatser angående den Kenyanska transitionen

Det verkar som om perioden av begränsat flerpartisystem under 1990-talet var avgörande för att Moi-regimens fall kom att innebära en demokratisering. Effekterna av detta system möjliggjorde en transition till en någorlunda väl fungerande demokrati. Det civila samhället och internationella aktörer tycks ha spelat en avgörande roll i att tvinga fram 1990-talets förändringar i den Kenyanska politiken, förändringar som möjliggjorde en gradvis utveckling som återspeglar de transitionsteorier som använts här. Oppositionens lärdomar kring nödvändigheten av att överbrygga etniska motsättningar, valens synliggörande av Moi-regimens fulspel, rekryterandet av KANU-politiker till NARC-koalitionen; allt detta gynnade transitionen till demokrati.

Lindberg skriver att "elections promote democratization in Africa". Som exempel på hur tar han upp att "citizens" blir "voters", det vill säga att de vänjer sig vid att utöva demokratiska rättigheter som att rösta, välja mellan kandidater och partier, bilda sina egna åsikter och starta föreningar; de blir medvetna om sitt ansvar och sina rättigheter (Lindberg 2006: 146). Denna medvetenhet bibehålls rimligen även efter ett val, och stärks ytterligare nästa gång, vilket fallet tycks ha varit under den Kenyanska transitionsperioden 1992-2002. Vidare skriver Lindberg att valrörelser gör att människor identifierar sig med demokratiska ideal, och vänjer sig vid att handla enligt dessa. När stora delar av befolkningen förväntar sig att även andra aktörer, som militären eller politiker, även de ska respektera demokratin, blir detta en självuppfyllande profetia. "[W]hen an autocratic regime holds elections – even if these are not free and fair – those elected unavoidably gain a certain interest in maintaining their respective electoral bases" (ibid: 147). Även detta kan appliceras på hur Moi-regimen betedde sig under 2002 års valrörelse; som vi har sett var graden av valfusk mycket lägre än under tidigare val, och regimen lämnade i demokratiskt ordning över makten till den segrande oppositionen.

Ytterligare en sak som Lindberg berör, och som vi har sett tydliga tecken på i Kenya, är det civila samhällets roll. I och med valrörelser byggs ett socialt kapital upp, som gagnar en vidare demokratisering. Vad gäller de statliga institutionerna, som hela tiden granskas av det civila samhället, ger förekomsten av val dem en roll som demokratins beskyddare. "When it becomes obvious that competitive elections will remain part of the political game, some state officials begin to look for a career defending civil rights rather than beating them down" (ibid: 147). Slutligen skriver Lindberg att även mediernas roll omformas av valrörelserna, då

de börjar intressera sig för att granska dessa och ägna sig åt regimkritik. ”During election periods, media entrepreneurs are likely to stretch and redefine the boundaries of what may be said or written” (ibid: 148). Ser vi på det Kenyanska fallet tycks media ha anammat just den rollen (Cooke 2007).

De centrala faktorer för transition som tas upp i teoriavsnittet, är samma faktorer som tycks ha spelat en avgörande roll i den Kenyanska transitionen. Dessa faktorer är oppositionens enande, liberaliserande valutgångar, aktörernas lärdomar från valprocessen och politiska traditioner. Alla dessa faktorer har sin grund i det begränsade flerpartisystemets logik.

Diskussionen kring den Kenyanska demokratins konsolidering (i betydelsen förankring såväl som fördjupning) har hittills undvikits, men det bör sägas att den givetvis har en betydelse för huruvida man kan tala om en lyckad transition. Som redan påpekats kan en transition ha skett, även om dagens grad av demokrati är låg. Emellertid kan det ändå vara intressant att betrakta de mer långsiktiga följderna av transitionen. Ovan har vi sett att situationen i Kenya inte är helt tillfredsställande, men att det ur ett regionalt perspektiv likväl rör sig om ett föregångsland (Barkan 2007). Faktorer som nämnts ovan, som exempelvis ett starkt civilt samhälle, självständiga media, förekomsten av en livlig och öppen politisk debatt med mera, tyder på att den Kenyanska demokratin mår jämförelsevis bra. Även om Freedom House är negativa till det demokratiska tillståndet, så rankar Polity landet som en åtta (Polity IV Country Reports 2003: Kenya). 1990-talets utveckling och 2002 års val innebar en transition till demokrati, och det finns mycket som talar för att en tillbakagång inte är å färde (Cooke 2007).¹⁴

---

¹⁴ Innan 2002 års val rådde en helt annan syn på situationen i Kenya; många trodde att 1992 och 1997 års valrörelser skulle återupprepas (Cooke 2007, Howard och Roessler 2006: 377). Ett exempel på denna inställning är Hornsbys och Throups bok *Multi-Party Politics in Kenya: The Kenyatta and Moi States and the Triumph of the System in the 1992 Election* som kom ut 1998. Här uttrycks farhågor om att KANU och Moi inte kommer kunna förmås släppa taget om makten, och att oppositionen inte kommer lyckas överbrygga etniska splittringar, något som lyckligvis inte visade sig vara fallet. En lärdom man kan dra av detta är att framtiden är mycket svår att förutsäga, varför man bör göra tvärsäkra uttalanden varken om huruvida den Kenyanska demokratin är säkrad, eller om huruvida en stat har stagnerat i utvecklingen (jämför fallet Tanzania).

3 Fallet Tanzania

Tanzania anses av Freedom House vara ”Partly Free” och tilldelas betygen fyra och tre på politiska respektive civila rättigheter (Freedom House Map of Freedom 2006: Tanzania). Befolkningen är i stort är uppdelad i tre religiösa grupperingar varav 30 procent är kristna, 35 procent är muslimer samt 35 procent bekänner sig till olika naturreligioner. Undantaget till denna fördelning finns på öarna som utgör Zanzibar där över 99 procent är muslimer. Tanzania anses vara etniskt homogent då 95 procent av befolkningen är av Bantu-ursprung. Den mest splittrade delen av landet är Zanzibar där det finns en mindre arabisk befolkningsgrupp samt en större arabisk-afrikansk population (CIA The World Factbook: Tanzania).

Tanzania har sedan självständigheten styrts av ett och samma parti (CCM, tidigare TANU) och har, trots politiska reformer, tydliga auktoritära drag. Arvet från enpartieran är påtagligt och försvårar övergången till en fungerande flerpartidemokrati. Trots tre genomförda val sedan införandet av flerpartisystemet 1992, har ett maktskifte inte kommit till stånd (swedenabroad.com: Tanzania).

Avsnittet som följer kommer att granska Tanzania och den uteblivna politiska transitionen närmare.

3.1 Politisk utveckling

Följande avsnitt kommer att redogöra för Tanzanias politiska utveckling. Inledningsvis kommer perioden 1961 till 1992 att behandlas. Denna period är av vikt då dagens regim har tydliga kopplingar till de huvuddrag som utmärkte denna era. Perioden inleddes med den Tanzanianska självständigheten varpå den auktoritära enpartistaten tog form. Landet styrdes av Julius Nyerere från självständigheten fram till 1985 då Ali Hassan Mwinyi tog över presidentposten.

Det var under Mwinyis ledarskap som flerpartisystemet infördes 1992, vilket markerade början på en ny politisk era. Denna politiska period kommer att behandlas i avsnittet 1992-2007 där fokus kommer att ligga på de tre hittills genomförda valen och dess konsekvenser.

3.1.1 1961-1992

Tanzania bildades 1964 efter en sammanslagning av de nyligen självständiga landområdena Tanganyika och Zanzibar. Tanganyika hade sedan mitten av 1800-talet varit under europeiskt kolonialstyre under först Tyskland och senare av

Storbritannien. Zanzibar hade sedan 700-talet regerats av arabiska sultaner som bedrivit en omfattande slavhandel på öarna. Efter självständigheten ansåg Tanzanias förste president, Julius Nyerere, sig tvungen att uppta en enad kamp mot den inhemska fattigdomssituationen och införde ett enpartisystem med motivationen att detta skulle verka för nationell enighet (Tanzania High Commission, CIA The World Factbook: Tanzania). Nyereres vision om nationell enighet och inhemsk harmoni var rotad i det ständiga hotet om att dras in i en förödande väpnad konflikt liknande de som plågade flertalet av Tanzanias grannländer. Enligt Kurt Hirschler kom denna inställning att delas av stora delar av befolkningen vilket medfört att Tanzania har varit ett av världens fredligaste länder i en av världens mest konfliktdrabbade regioner. Konflikt har kommit att gestalta ett destruktivt fenomen i motsats till en möjlighet till positiv förändring. Vanlig sund politisk konkurrens uppfattas därmed som negativt i Tanzania (Hirschler 2004: 4).

Mwesiga Baregu beskriver i *Parliamentary Oversight of Defence and Security in Tanzania's Multiparty Parliament* (2004) hur enpartisystemet tillkom efter en misslyckad militärkupp ägt rum månader efter självständigheten. Baregu belyser även hur det nya politiska systemet erbjöd civila rättigheter i relativt stor utsträckning då självständiga organisationer tilläts agera, vilket kan ses som grundläggandet för formandet av ett civilt samhälle. Tanzania blev med detta en tillflyktsort för grupper som flydde undan apartheidregimen i Sydafrika eller koloniala styren. Under inbördeskriget i Moçambique hade regeringspartiet Frelimo sitt kontor i Dar es Salaam tillsammans med bl.a. delar av ANC¹⁵. Även Afrikanska Unionens föregångare, the Organization of African Unity, OAU, hade sitt säte i Dar es Salaam under 70-talet (Baregu 2004: 34, Nyang'oro 2006: 1-2). Denna politiska "frikostighet" kom att utgöra en tidig grogrund för en opinion för införandet av ett flerpartisystem även om det samtidigt fungerade som ett enande av nationen enligt Nyereres vision. Baregu ger även inblick i det politiska systemets utformning under 60- och 70-talet och framhåller Nyereres politiska makt som nästintill total. Hans uppgifter och befogenheter innebar bl.a. tillsättandet av en majoritet av parlamentsledamöterna samtidigt som han kunde exkludera ledamöter utan större anledning. Presidenten hade även möjligheten att upplösa parlamentet om han så önskade samtidigt som parlamentet inte hade möjligheten att på något konstitutionellt sätt avsätta presidenten (Baregu 2004: 33-35).

Dagens politiska situation i Tanzania präglas i stor utsträckning av de motsättningar man finner på de bägge öarna, Mafia och Pemba, som utgör Zanzibar. Till skillnad från fastlandet är Zanzibar ett religiöst homogent samhälle då över 99 procent av befolkningen är muslimer. Det finns dock en splittring bland öbefolkningen som härstammar från kolonialtiden då öarna styrdes av en arabisk sultan (CIA The World Factbook: Tanzania). Den arabiska befolkningsgruppen, som utgjorde den styrande överklassen, utsattes för en revolution 1964 då den afrikanska majoriteten av befolkningen störtade den arabiskättade sultanen. Sedan

---

¹⁵ African National Congress som med Nelson Mandela i spetsen kom till makten i Sydafrika 1991 (anc.org.za)

dess har Zanzibar präglats av inbördes splittring med etniska och sociala förtecken (Tanzania High Commission, Nyang'oro 2006: 3-4). Vidare finns det motsättningar mellan Zanzibar och fastlandet. Det finns separatistgrupper på bägge sidor vars argument består bl.a. av att Zanzibar behandlas som en sekundär part i unionen samtidigt som Zanzibar anses få orimligt stort utrymme i parlamentet. Det faktum att det bor uppskattningsvis nära 40 miljoner invånare på fastlandet medan knappt 1 miljon på Zanzibar utgör en central punkt för problematiken. En upplösning av unionen är dock inte aktuell i dagsläget då de separatistiska grupperna utgörs av en minoritet (Rajab 2005).

3.1.2 1992-2007

Efter att ha bedrivit s.k. Ujamaa-socialism¹⁶ i två decennier avsade Nyerere sig presidentposten 1985. Under Nyerere hade Tanzania genomgått en politisk och ekonomisk omorientering vilket medfört stor uppmärksamhet kring den Tanzanianska politikens särdrag. Inte förrän de ekonomiska konsekvenserna av Nyereres socialistiska experiment gav sig till känna förlorade Ujamaa sin tidigare attraktionskraft. Dessa motgångar ledde till Nyereres avhopp och partikollegan Ali Hassan Mwinyi tillträdde till makten som Tanzanias andre president (Hydén 1999: 142). Med Mwinyi som president infördes 1992 ett flerpartisystem som tillät registrering av oppositionspartier och då även en möjlighet till maktövertagande (Tanzania High Commission). Denna reform infördes trots att den endast hade 20 procents stöd hos befolkningen¹⁷ (Nyang'oro 2006: 1-2). Enlig Hydén hade den tidigare presidenten Nyerere¹⁸ en avgörande roll vid avskaffandet av enpartisystemet. Då partiet plågades av inbördes konflikter talade Nyerere för ett öppnare politiskt system där demokrati fick en mer central roll. Som motivation till Nyereres agerande anges främst kommunismens fall i Östeuropa. Han befarade att samma öde väntade för den Afrikanska socialismen (Hydén 1999: 144-145). Dock skall man icke förglömma att en reform av detta slag kan tolkas som anläggandet av en demokratisk fasad (Brooker 2000: 104) samtidigt som den kan förklaras som ett försök att försvaga oppositionen (van de Walle 2006: 77).

Det första valet då oppositionspartier tilläts delta hölls 1995. Utgången blev att det sittande partiet CCM vann en överväldigande majoritet i parlamentet med 78,1 % av mandaten samt presidentposten som tillsattes av Benjamin W. Mkapa. Mkapa tillträdde då Mwinyi hade avverkat två mandatperioder som president och resignerade konstitutionsenligt. Mkapa vann nästkommande val med liknande

---

¹⁶ Ujamaa var Nyerere's form av skraddarsydd Afrikansk socialism. Dess manifest utgjordes av Arusha deklARATIONEN som påvisade jämställdhet, medbestämmande och visade tydliga inslag av demokrati och erkännande av mänskliga rättigheter (Nyerere 1968: 13-37). Dessa punkter kom att efterlevas med upprepade reservationer men resulterade i nationalkänsla som än idag gör sig tillkänna.

¹⁷ Nyang'oro hänvisar till Nyalali Commission Report 1992. Undersökningen var genomförd på uppdrag av den Tanzanianska regeringen.

¹⁸ Nyerere hade inget officiellt uppdrag men var en aktad, äldre statsman och ansågs som nationens fader.

siffror, denna gång fick hans parti CCM 71.7% av rösterna. Ledande oppositionspartiet, CUF, fick nöja sig med 16,3% av rösterna. Dessa siffror tydliggör CCMs politiska dominans redan efter fem års erfarenhet av ett politiskt flerpartisystem. Efter det senaste valet 2005 förstärkte CCM sin position ytterligare efter att ha vunnit 80,3% av rösterna medan oppositionen CUF backade till 11,7% av rösterna (African Elections Database). I samband med valet fick Tanzania även sin fjärde president Jakaya Kiwete som uttryckte en vis förvåning över hans partis överväldigande framgångar. Julius Nyang'oro skriver i artikeln *The 2005 General Elections in Tanzania: Implications for Peace and Security in Southern Africa* (2006) att valobservatörer från Afrikanska Unionen, Southern African Development Community (SADC), EU samt East African Community ansåg att valet 2005 var ”largely fair and free” (Nyang'oro 2006: 2-3) vilket bestyrktes av den Tanzanianska myndigheten TEMCO (Tanzania Election Monitoring Committee 2005: 8). Motsatsen påvisas dock av Freedomhouse som anklagar den Tanzanianska regimen för valfusk då det finns fall av oregistrerade personer som avlagt röster, personer som avlagt mer än en röst, personer som var registrerade i flera valdistrikt o.s.v. (Freedom House Map of Freedom 2006: Tanzania). Denna anklagelse får stöd av SARDC (South African Research and Documentation Centre) som framlyfter att valresultaten i regel ifrågasätts och det finns en ovilja att acceptera motgångar hos den sittande regeringen. Detta är ett fundamentalt hinder för demokratisering (SARDC.net, factfile: Tanzania).¹⁹

Idag klassificeras Tanzania som ”partly free” av Freedomhouse. De största invändningarna mot Tanzanias politik riktas mot det faktum att landet domineras av ett och samma parti och har gjort just så sedan självständigheten. Freedomhouse skriver explicit att det inte är möjligt för Tanzanianska medborgare att byta regering på demokratisk väg då valsystemet missgynnar oppositionen samtidigt som man lägger fram anklagelser om valfusk och andra oegentligheter gällande valen 1995, 2000 och 2005 (Freedom House Map of Freedom 2006: Tanzania). Detta är enligt Przeworski tydliga tecken på utebliven transition och vidare tecken på missgynnande faktorer för tillkomsten av en sådan (Przeworski m.fl. 2000: 16). Freedom House:s klassificering av Tanzanias som ”partly free” styrks av Polity då landet tilldelas betyget två (Polity IV Country Report 2003: Tanzania). Som de främsta strukturella bristerna framlyfts bristen på kampanjresurser samt det sittande partiets dominerande ställning och därav fördelaktiga utgångsläge (Mörck, NORDEM Report 4/2006). South African Development Community anser följande:

”Enhancing the transparency and credibility of elections and democratic governance as well as ensuring the acceptance of election results by all contesting parties [...] are the main challenges for the

---

¹⁹ En intressant aspekt av den Hararebaserade organisationen SARDCs kritiska hållning till den Tanzanianska demokratin är det faktum att SARDCs grundare inte är någon mindre än den förre presidenten Julius Nyerere. Då det finns motstridiga uppgifter vore det mer rimligt att de organisationer med starka band till regimen möjligen skulle utgöra de mindre kritiska rösterna. Så är inte det aktuella fallet.

Union Republic of Tanzania” (SADC: Principles and guidelines governing democratic elections).

Andile Sokomani förtydligar kampanjresursernas centrala roll i Afrikansk politik i *Money in Southern African Politics: the Party Funding Challenge in Southern Africa* (2005). Den utbredda fattigdomen, den bristande läskunnigheten, bristen på modern teknologi samt en befolkning som ofta bor utspridd på en enorm landsbygd med undermåligt infrastruktur medför att en nationell valkampanj kan bli oändligt kostsam. Dessa faktorer medför att kapitalstarka individer med politiska särintressen kan köpa inflytande över oppositionens politiska agenda vilket kan bidra till en oseriös politik med svag trovärdighet. Sokomani lyfter som exempel fram exemplet ett gruvbolag²⁰ som sponsrar *the Democratic Party* i Botswana. Detta kan ge upphov till en svågerpolitik som skadar demokratin i längden. Sokomani vill med sitt resonemang belysa ett moment 22 och att det råder en allmän problematik kring området (Sokomani 2005: 81-83). Detta resonemang kan tänkas vara applicerbart på Tanzania då det gäller en övergripande problematik som inte än övervunnits.

Ett ytterligare hinder för oppositionen i Tanzania är att den präglas av inbördes maktkamp och oroligheter. Inga nya frontfigurer ges utrymme inom oppositionen vilket gör att oppositionen stagnerat på sina håll och börjar tappa allmänhetens intresse. Detta ses som ett av de främsta hindren för fortsatt demokratisk utveckling i Tanzania (SARDC.net, factfile: Tanzania).

För att visualisera den utbredda fattigdomssituationen och dess konsekvenser kan man konsultera FN:s årliga *Human Development Report*. Tanzania är ett av världens fattigaste länder med en HDI-poäng som placerar landet bland världens 15 minst utvecklade. Dock kan man utläsa positiva drag i den Tanzanianska verkligheten då läskunnigheten är förhållandevis hög samt att landet är förhållandevis jämställt (Human Development Report 2006).

Upprätthållandet av de mänskliga rättigheterna i Tanzania påverkas givetvis också av den utbredda fattigdomen, men även av regimens auktoritära rötter i den tidigare enpartistaten. Kvinnor och barn är de mest utsatta men deras situation förbättras ständigt som ett resultat av statens ekonomiska reformarbete, det civila samhällets växande öppenhet samt olika människorättsorganisationers arbete med att påpeka oegentligheter i media. Som hinder för upprätthållande av de mänskliga rättigheterna anges den utbredda korrruptionen, sammanblandningen av stat och regering, bristfällig respekt för yttrande- och mötesfrihet samt det ineffektiva rättssystemet. Situationen är i regel värre på Zanzibar än på fastlandet (Mänskliga rättigheter i T.2006). Vidare gäller övergreppen förekomsten av tortyr i fängelser, polisens auktoritet att skjuta misstänkta brottslingar på plats utan rättegång (ett påbud som kallas *Shoot to kill*), folksamlingar som avrättar misstänkta brottslingar på egen hand samt de allmänna och ofta livshotande förhållandena i landets fängelser (Mänskliga rättigheter i T.2006: 3-4).

---

²⁰ South African Anglo American Corporation som även sägs ha ett enormt intresse av att exploatera nationella mineralresurser (Sokomani 2005: 83).

I ett försök att bekämpa fattigdomen avsätter internationella organisationer, sympatiserande länder och andra givare över en miljard US\$ årligen i bistånd (CIA The World Factbook: Tanzania). Sverige är en av dessa givare och har varit så i över fyra decennier. Svenskt bistånd till Tanzania har motiverats med att det främst används till fattigdomsbekämpning, utbyggnad av infrastruktur och implementering av ett demokratiskt system och demokratiska normer (Sida: 811sv).

1999 presenterade den Tanzanianska regimen dokumentet *Tanzania Development Vision 2025* där riktlinjer för Tanzanias framtida utveckling presenterades. Fyra huvudsakliga utvecklingsområden presenteras där även rimliga målsättningar lyfts fram. Dessa områden är:

- 1) *High quality livelihood*
- 2) *Peace, stability and unity*
- 3) *Good governance*
- 4) *A well educated and learning society*

Dessa fyra punkter följs av en allmän vision om att Tanzania ska sträva efter “a competitive economy capable of producing sustainable growth and shared benefits” (Tanzania Development Vision §1.2).

Då denna uppsats undersöker politisk transition och demokratisering framlyfts regimen explicita demokratiska visioner för Tanzania under de närmaste decennierna. I avsnittet ”Good Governance and the Rule of Law” lyder den tredje och sista punkten som följer:

“(iii) Promoting Democracy and Popular Participation

Deliberate efforts must be made to empower the people and catalyze their democratic and popular participation. The strategy should entail empowering local governments and communities and promoting broad-based grassroots participation in the mobilization of resources, knowledge and experience with a view to stimulating initiatives at all levels of society” (Tanzania Development Vision 2025 § 4.3 (iii)).

Även om denna punkt lyfter fram en tydlig ambition och önskan till fortsatt demokratisk konsolidering är det anmärkningsvärt att denna vision inte ges större utrymme eller ses som ett mer övergripande mål. Att diskussionen om framtida demokratisk konsolidering i Tanzania behandlas i den sista punkten av totalt 14, samt att denna punkt är förhållandevis kort kan ses som ett tecken på den Tanzanianska regimen egentliga prioritering av frågan. Dock understryks demokratins roll som central för implementering av dokumentets tidigare nämnda utvecklingsmål. Begrepp som *Competitiveness*, *Democratization* och *Popular Participation* har en central roll i dokumentets avslutande kapitel (Tanzania Development Vision 2025 §5.0) vilket slutligen efterlämnar ett splittrat budskap om den egentliga visionen för ett framtida demokratiskt Tanzania.

Ett ytterligare dokument som gestaltar regimens politik och framtida visioner är *Poverty Reduction Strategy Paper*, PRSP, som finns inbakat i den mer allmänna *National Strategy for Growth and Reduction of Poverty*, NSGRP (även känd som Kiswahili-akronymen MKUKUTA). PRSP lyfter fram en strategi för att bekämpa fattigdomen i utbredd mening, d.v.s. även den ekonomiska fattigdomens konsekvenser så som brist på sjukvård, utbildning och infrastruktur. Dokumentet framlyfter inte demokratisering som en möjlighet till lösning på de utmaningar som nämns. Istället återkommer begreppet *good governance* som ett svar på hur myndigheterna ska lyckas med sina antaganden (IMF Country Report No. 06/142).

3.2 Utebliven transition

Tanzania har inte genomgått en transition enligt Przeworskis definition då ett demokratiskt maktskifte aldrig ägt rum i landet. Även Freedom House och Polity menar att Tanzania har demokratiska brister såsom tidigare påvisats. Trots en liberaliserande utveckling har en transition inte ägt rum vilket enligt denna uppsats definition gör Tanzania till en auktoritärt styrd stat.

Tanzania uppfyller de kriterier som innebär att ett land ses som ett begränsat flerpartisystem. Dessa system har en tendens att kunna demokratiseras givet att andra faktorer uppfylls, något som inte skett i Tanzania. Dessa faktorer inkluderar oppositionens roll och landets politiska traditioner.

Howard och Roessler framhåller oppositionens enande och organisering som den främsta faktorn för ett möjligt maktövertagande (Howard och Roessler 2006: 375). Att oppositionen inte presenterat ett realistiskt regeringsalternativ är då givetvis en central punkt i förklarandet av den uteblivna transitionen. Ytterligare en aspekt av oppositionsbildning frambringas av van de Walle som menar att enandet av oppositionen är en följd av att transitionen redan inträffat då regeringen tappat kontrollen över den politiska makten (van de Walle 2006: 92). Med dessa argument i ryggen ställs man inför en ”hönan och ägget-problematik” vilket påvisar problematiken med enandet av oppositionen.

Tanzanias politiska traditioner präglas i stor grad av Ujamaa-socialismen och dess vision om enighet. Huruvida denna enighet endast tillhörde elitens retorik för att undgå politisk konkurrens kan diskuteras. Enligt Hirschler var enigheten förankrad i befolkningen vilket även kan påvisas genom Tanzanias fredliga utveckling.

Hur dessa faktorer vidare kan ha spelat en avgörande roll diskuteras i nästföljande stycke.

4 Slutdiskussion

I denna avslutande del av uppsatsen kommer de bägge fallen Kenya (som har genomgått en transition) och Tanzania (som inte har genomgått en transition) att jämföras. Avsikten är att ur denna jämförelse kunna dra slutsatser angående varför vissa begränsade flerpartisystem genomgår en demokratisk transition, och andra inte.

4.1 Jämförande analys mellan Kenya och Tanzania

En betydande skillnad mellan det Tanzanianska och det Kenyanska fallet är erfarenheten av flerpartisystem. I Kenya förekom det relativt demokratiska val i och med självständigheten (1961 och -63), och landet var formellt sett ett flerpartisystem fram till 1982. Tanzania, däremot, blev ett enpartisystem direkt efter självständigheten. Nationell enighet ansågs viktigare än demokrati, och konflikt, även i form av politisk konkurrens, nedprioriterades i sken av grannländernas oroväckande utveckling.²¹ Fallen skiljer sig med andra ord åt vad gäller politiska traditioner, vilket enligt bland andra Bratton och van de Walle spelar en central roll för formandet av ett demokratiskt system. Den nuvarande presidenten Kibaki var delaktig i politiken under 1960-talet; han var bland annat finansminister under Kenyatta. Att han var en huvudaktör under transitionstiden tyder på att politiska traditioner från -61 och -63 års val kan ha överlevt och möjliggjort en demokratisering.

Kenyatta-regimen var, som vi har sett, relativt mjuk (om än auktoritär). Samma sak gäller Tanzania under samma tidsperiod. När Moi tog makten i Kenya 1978 var detta ett bakslag för civila och politiska rättigheter, medan regimen i Tanzania fortsatte på samma relativt mjuka linje. Man kan ur detta perspektiv iaktta tydliga likheter mellan fallen under de två första decennierna efter självständigheten. Moisis hårdare styre blev sedan ifrågasatt av världssamfundet (1991 satte internationella donatorer press på regimen), medan den mjukare linjen i Tanzania har klarat sig undan dylika reprimander.

Vad gäller etnisk splittring är Tanzania jämförelsevis homogent; här bygger fragmenteringen på religiösa grunder, och på konflikten med separatistgrupper på Zanzibar. I Kenya är det olika folkgrupper, som exempelvis Kikuyu och Kalenjin,

---

²¹ Till vilken grad detta är en folklig mentalitet är osäkert; möjligen är det bara regimens retorik. Emellertid är det troligt att eliternas åsikter färgas av denna ”enighets-syn”, vilket vore en avgörande skillnad mot det kenyanska fallet.

som utgör grogrunden för konflikter. När den Tanzanianska befolkningen utgörs till 95 procent av Bantu-folket, finns det sju stora etniciteter i Kenya. En möjlig slutsats av det här är att favoriseringen av etniciteter i Kenya (Kenyatta gynnade Kikuyu, och Moi Kalenjin) kan ha triggat oppositionen, medans Zanzibar-situationen i Tanzania snarast har utgjort ett exempel på vikten av nationell enighet. Emellertid brukar etnisk homogenitet ses som en fördel för transition, vilket gör att skillnaden i etnisk fragmentering snarast ger mer att förklara.

Oppositionens enande tycks vara av stor vikt för en transition. I Kenya ledde det begränsade flerpartisystemet under 1990-talet till att etniska och andra motsättningar överbryggdes i och med NARC-koalitionens bildande. Motsvarande tendens saknas helt i Tanzania; oppositionen har här förblivit splittrad och svag. Kanske har här tanken om enighet under den rådande regimen spelat in, men det är likväl svårt att förklara oppositionens oförmåga att samarbeta.²² Kanske har den politiska läroprocessen i Kenya haft fördel av ovan nämnda demokratiska traditioner, och att oppositionen och det civila samhället därför har blivit mer benägna att initiera förändringar.

Angående detta bör det tilläggas att oppositionen i Kenya hade vunnit även 1992 och 1997 års val om de hade lyckats enas redan då; KANU fick färre röster än de som sammanlagt tillföll de olika oppositionspartierna. I Tanzania har regimen emellertid alltid haft en stark majoritet.²³ Hade oppositionen varit enad, hade CCM likväl vunnit. Denna skillnad kanske medför att graden av motivation för oppositionen att enas skiljer sig åt i de bägge fallen. Vidare lider oppositionen i Tanzania en brist på ekonomiska medel. Då en nationell valkampanj kan vara mycket kostsam, är detta ytterligare en faktor som försvårar oppositionens arbete. Enligt FN:s *Human Development Report* är Tanzania ett av världens 15 fattigaste länder. Kenya ligger tio placeringar högre upp på listan (*Human Development Report 2006*).

Tanzania har varit en begränsad flerpartiregim sedan 1992 (1995 hölls det första valet). Tre val har hållits sedan dess. I Kenya hölls tre val under den period som klassificeras som begränsat flerpartisystem, och det tredje av dessa val innebar en transition. I sin bok *Multi-Party Politics in Kenya* (1998) uttryckte Hornsby och Throup farhågor om att Kenya aldrig skulle komma att demokratiseras, något som visade sig vara felaktigt redan fyra år senare. Även om situationen i Tanzania inte ser ljus ut, är det möjligt att en transition kommer att äga rum i framtiden. Den kenyanska oppositionens plötsliga enande och rekryterande av KANU-politiker möjliggjorde ett maktövertagande. Samma sak kan komma att ske i Tanzania. Enligt van de Walles tipping game-teori är det i afrikanska stater vanligt att opinionen svänger kraftigt, och att oppositionen snabbt erövrar det

---

²² Om enighetstanken nu har ett så stort genomslag, är det dock märkligt att oppositionen har så svårt att enas.

²³ Att CCM fick drygt 70 procent av rösterna i 1995 års val genererar givetvis misstankar om valfusk. Exempelvis SARDC hävdar att detta var fallet, medan inhemska valövervakningsorganet Temco och SADC (en sydafrikansk organisation) hävdar motsatsen. Freedom House slår fast att det har förekommit valfusk, men Polity skriver att "[i]n the elections that were deemed to be largely free by international observers, Benjamin Mkapa became the first democratically elected president of Tanzania" (*Polity IV Country Reports 2003: Tanzania*).

hegemoniska partiets majoritet genom massavhopp från regimpartiet. Givetvis bör man akta sig för att spä i framtiden, men man bör inte utesluta att även det Tanzanianska begränsade flerpartisystemet kan komma att leda till en demokratisk transition.

För att sammanfatta tycks de största strukturella skillnaderna mellan Kenya och Tanzania vara arvet från enparti-eran, som i Tanzania präglades av (retoriken om) tanken om enighet och den prekära Zanzibar-situationen. I Kenya fanns ett visst demokratiskt arv, och ett brett (såväl nationellt som internationellt) ifrågasättande av den hårt auktoritära Moi-regimens beteende. Det begränsade flerpartisystemet i kombination med de politiska traditionerna och omvärldens stöd, möjliggjorde för oppositionen i Kenya att utmana KANU:s dominans. På det Tanzanianska fastlandet, som inte har samma demokratiska arv som Kenya, ifrågasätter man inte CCM:s hegemoni.

4.2 Avgörande faktorer för transition i begränsade flerpartisystem

Skillnaderna i olika begränsade flerpartisystems benägenhet att demokratiseras tycks framförallt vara det politiska arvet och de implikationer att ifrågasätta regimen-partiets dominans som detta medför. Oppositionens förmåga att dra lärdom av valprocessen tycks vara avhängigt av detta. Eliternas mentalitet och attityder, som givetvis formas av en stats historia, bör inte underskattas.

Rätt strukturella förhållanden tillsammans med en bred opinion har visat sig avgörande för en stats transition till ett mer demokratiskt system. Opinionsen påverkas i sin tur av det politiska arvet, och av regimens beteende. En faktor som tycks nödvändig men inte tillräcklig är förekomsten av val (vilket definierar det begränsade flerpartisystemet). Oppositionens, befolkningens och även de styrande politikernas förmåga att lära av valprocessen tycks bero på tidigare demokratiska erfarenheter.

5 Referenser

- African Elections Database. africanelections.tripod.com/tz.html 2007-05-09.
anc.org.za. www.anc.org.za 2007-05-16.
- Baregu, Mwesiga i Le Roux, Len – Rupiya, Martin – Ngoma, Naison (red.), 2004. *Guarding the Guardians: Parliamentary Oversight and Civil Military Relations: The Challenges for SADC*. South Africa: Institute for Security Studies.
- Barkan, Joel D., 2007. "Kenya: More Than Half Full!" från *Online Africa Policy Forum*, forum.csis.org/Africa/?p=30 2007-05-06.
- Barkan, Joel D., 2004. "Kenya After Moi" sid. 87-100 i *Foreign Affairs*, vol. 83, nr. 1.
- Bratton, Michael – van de Walle, Nicolas, 1997. *Democratic Experiments in Africa: Regime Transitions in comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brooker, Paul, 2000. *Non-Democratic Regimes: Theory, Government and Politics*. Houndmills: MacMillan Press.
- CIA The World Factbook: Kenya, Tanzania.
www.cia.gov/cia/publications/factbook/ 2007-05-04.
- Cooke, Jennifer, 2007. "Glass Half Empty or Full?" från *Online Africa Policy Forum*, forum.csis.org/Africa/?p=30 2007-05-06.
- Dahl, Robert A., 1998. *On Democracy*. New Haven: Yale University Press.
- Diamond, Larry Jay, 2002. "Thinking About Hybrid Regimes", sid. 21-35 i *Journal of Democracy*, vol. 13, nr. 2.
- Esaiason, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2004. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedts Juridik.
- FN Human Development Report 2006. hdr.undp.org/hdr2006/ 2007-05-08.
- Freedom House, Map of Freedom 2006: Kenya, Tanzania, Senegal.
www.freedomhouse.org 2007-04-25.
- Grugel, Jean, 2002. *Democratization: a Critical Introduction*. Houndmills: Pallgrave.
- Hadenius, Axel – Teorell, Jan, 2007. "Pathways from Authoritarianism", sid. 143-156 i *Journal of Democracy*, vol. 18, nr. 1.
- Hirschler, Kurt, 2004. *Violent Conflict as a Result of Political and Economical Reform*. Hamburg: University of Hamburg.
- Hornsby, Charles – Throup, David, 1998. *Multi-Party Politics in Kenya: The Kenyatta and Moi States and the Triumph of the System in the 1992 Election*. Oxford: James Currey.

- Howard, Marc Morjé – Roessler, Philip G., 2006. “Liberalizing Electoral Outcomes in Competitive Authoritarian Regimes”, sid. 365-381 i *American Journal of Political Science*, vol. 50, nr. 2.
- Huntington, Samuel P., 1991. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Hydén, Göran, 1999. “Top-Down Democratization in Tanzania” sid. 142-155 i *Journal of Democracy* vol. 10, nr. 4.
- IMF Country Reports No. 06/142. www.imf.org 2007-04-28.
- Johansson, Leif, 2007. *Leif Johanssons Länderbas* (statistisk database för SPSS).
- Kirschke, Linda, 2000. “Informal Repression, Zero-Sum Politics and Late Third Wave Transition”, sid. 383-405 i *The Journal of Modern African Studies*, vol. 38, nr. 3.
- Kjaer, Anne Mette, 2004. “‘Old Brooms Can Sweep Too!’ An Overview of Rulers and Public Sector Reforms in Uganda, Tanzania and Kenya”, sid. 389-413 i *The Journal of Modern African Studies*, vol. 42, nr. 3.
- Levitsky, Steven – Way, Lucan, 2002. “The Rise of Competitive Authoritarianism”, sid. 51-65 i *Journal of Democracy*, vol. 13, nr. 2.
- Lindberg, Staffan, 2006. ”The Surprising Significance of African Elections”, sid. 139-151 i *Journal of Democracy*, vol. 17, nr. 1.
- Merriam, Sharan B., 1994. *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Mozaffar, S. – Vengroff, R., 2002. “A ‘Whole System’ Approach to the Choice of Electoral Rules in Democratizing Countries: Senegal in Comparative Perspective”, sid. 601-616 i *Electoral Studies*, nr. 21.
- Mänskliga Rättigheter 2006: Tanzania.
www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.508.=1 2007-05-08.
- Mörck, Ann Birgitte, 2006. *The United Republic of Tanzania: Presidential and Parliamentary Elections December 2005*. NORDEM Report 4/2006.
- Nyang’oro, Julius, 2006. *The 2005 General Elections in Tanzania: Implications for Peace and Security in Southern Africa*. Pretoria: Institute for Security Studies.
- Nyerere, Julius K., 1968. *Ujamaa: Essays on Socialism*. Dar es Salaam: Oxford University Press.
- Orvis, Stephen, 2003. “Kenyan Civil Society: Bridging the Urban-Rural Divide?”, sid. 247-268 i *The Journal of Modern African Studies*, vol. 41, nr. 2.
- Polity IV Country Reports 2003: Kenya, Tanzania, Sweden.
www.cidcm.umd.edu/polity/country_reports/ 2007-05-10.
- Przeworski, Adam – Alvarez, Michael E. – Cheibub, José Antonio – Limongi, Fernando, 2000. *Democracy and Development: Political Institutions and Well-Being in the World, 1950-1990*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rajab, Ahmed, 2005. “Tanzania split will go on” i *BBC Focus on Africa Magazine* 2005-09-28.
- Ross, Stanley D., 1992. “The Rule of Law and Lawyers in Kenya”, sid. 421-442 i *The Journal of Modern African Studies*, vol. 30, nr. 3.

- SADC: Principles and Guidelines Governing Democratic Elections.
www.sadc.int/english/documents/politiacal_affairs/index.php 2007-05-09.
- SARDC: Tanzania. www.sardc.net/sd/sd_factfile_tanzania.htm 2007-04-28.
- Schedler, Andreas, 1998. "What is Democratic Consolidation?" sid. 91-107 i *Journal of Democracy*, vol. 9, nr. 2.
- Sida: 811sv "Kort om... Tanzania". www.ud.se 2007-04-28.
- Sokomani, Andile, 2005. "Money in Southern African Politics: The Party Funding Challenge in Southern Africa" sid. 81-90 i *African Security Review*, vol. 14, nr. 4.
- swedenabroad.com: Tanzania. www.swedenabroad.com/Page20640.aspx 2007-05-05.
- Tanzania Development Vision. www.tanzaniaembassy-us.org/government/vision.html#RULEOFLAW 2007-05-02.
- Tanzania Election Monitoring Committee 2005. *Temco Interim Statement on the 2005 General Elections in Tanzania*. Dar es Salaam: Temco.
- Tanzania High Commission. www.tanzania.org.za 2007-05-08.
- van de Walle, Nicolas i Schedler, Andreas (red.), 2006. *Electoral Authoritarianism*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner.
- Wanyande, Peter i Oyugi, Walter O. – Wanyande, Peter – Mbai, C. Odhaimbo (red.) 2003. *The Politics of Transition in Kenya – From KANU to NARC*. Nairobi: Heinrich Böll Foundation.